

TENTAMEN ACADEMICUM,
DE
**RATIONE
MEDIATOREM
IGNORANTE,**

QUOD,

Adspirante Gratia Divina,

Et

Consentiente Ampliff. Senatu Philos.

In

Illustri ad Auram Athenæo,

MODERATORE

**DN. CAROLO FRID.
MENNANDER,**

Scient. Natur. PROFESS. Reg. & Ordin.

Nec non

Reg. Scient. Acad. Svec. Membro,

Publico Eruditorum examini modeste submittere constituit

STIPENDIARIUS REGIUS

MATTHIAS RENNERUS,

ABOÆ - FENNO.

Ad diem IX. Febr. Anni MDCCCII.

L. H. Q. S.

ABOÆ, Imprim. Dire&. Reg. Acad. Aboëns. Officin.

JACOB MERCKELL.

à MONSIEUR
**CHARLES
LAGERBORG,**
ASSESEUR au Parlement Roial d' Abo.

à MONSIEUR
**JEAN GUILLAUME
HISING,**
CAPITAINE & PATRON des Mines.
MESSIEURS:

CE m' est, je l' avoue, une grande témérité, de mettre à la tête de ce petit ouvrage des noms aussi nobles que les Vôtres; mais les motifs sont de telle nature, que je ne puis m' en dispenser. Ce qui m' y engage particulièrement c' est la reconnoissance pour Vos bontés & l' envie de mériter encore à l' avenir l' honneur de Vos bonnes graces. Prenez donc, je Vous prie, Messieurs, en bonne part la liberté, que je me donne, & permettez-moi de faire des vœux au Ciel, afin qu' il plaise au Pere des lumieres répandre abondamment sur Toute Votre Gènèreuse & Noble Famille ses sources inépuisables de graces & Vous conserver à ceux, qui comme moi, Vous estiment & Vous aiment sincerement. Je suis avec un profond respect,

MESSIEURS

de Tous Vos serviteurs le plus humble
& le plus obéissant,

MATTHIAS RENNERUS.

VIRO Amplissimo atque Celeberrimo,
DN, ALGOTHO A. SCARIN,
Phil. Civilis & Histor. PROFESSORI Reg. & Ordin.
Bibliothecæ Regiæ PRÆFECTO, Senioriq; ad Academiam
hanc gravissimo.

VIRO Amplissimo atque Celeberrimo,
DN. HENRICO HASSEL,
Eloquentiæ PROFESSORI Regio & Ordinario.

VIRO Maxime Reverendo atque Amplissimo,
DN. SAMUELI PRYSS,
S. S. Theol. PROFESSORI Reg. & Ordinario, PASTO-
Rique Ecclesiæ Pamarensis Meritissimo.

VIRO Amplissimo atque Celeberrimo,
DN. CAROLO ABRAHAMO CLEWBERG,
L. L. O. O. & Græcæ Lingvæ PROFESSORI Reg.
Facult. Phil. p. t. Decano Maxime Spectabili.

MÆCENATIBUS MAGNIS.

DEprædicent VESTRA, VIRI Celeberrimi, in Rem Lit-
terariam merita alii; decantent laudes, qui me facun-
dia superant, superant autem omnes. Favorem in me
VESTRUM ego suspicio & veneror. Tantus ille fuit, ut
mirum non sit, si animus gratus atque venerabundus, ru-
ptis cancellis, quibus hucusque inclusus fuit, in publicum
prodire gestiât. Sed ignoscite, MÆCENATES, quod prae-
sentis opellæ consecrationem signum illius esse voluerim.
Novum enim est beneficium, quod eidem Splendore NO-
MINUM VESTRORUM coruscare liceat; illi favere pergite,
qui pro incolumitate VESTRA VESTRORUMque vota fun-
dere non cessabit,

NOMINUM VESTR. CELEBERR.

cultor humillimus
MATTHIAS RENNERUS.

Admodum Reverendo atque Praeclarissimo VIRO,
Dn. Mag. JONÆ MARTINO FRIBERG,
PASTORI & PRÆPOSITO Ecclesiæ, quæ Deo in Joma-
la colligitur, dignissimo.

VIRO Maxime, Spectabili,
Dn. NATHANAELI WESSMAN,
Redituum per Satrapiam Aboënsẽm, Bicerneburg. &c.
Administro ante hoc adcuratissimo, jam Seni
venerando.

VIRO plurimum Reverendo & Praeclarissimo,
Dn. Mag. ANDREÆ LIZELIO,
Ecclesiarum, quæ in Pœyttis & Ylænæ sunt,
PASTORI laudatissimo.

Plurimum Reverendo atque
Dn. GABRIELI
Vice PASTORI Choralique primario Ec-
PATRONIS, EVERGETIS
quovis honoris cultu

Inter cetera, quæ præcipit Jus Naturæ, officia, certe
hoc uti ab omnibus in universo gentibus agnitum: ita
gationi erga Vos meæ convenienter ut agam, avide præ-
bis, Patroni & Fautores, consecro. Scio munusculum
nem tamen declarat; quæ est, ut Vestra non recompensa-
nifestata velit beneficia. Adspicite ergo hoc, quicquid est
nam gratiam perpetuamque incolu-

NOMINUM

cultor
MATTHIAS

VIRO Præclarissimo,
Dn. Mag. JOHANNI BORGSTROEM,
LECTORI Matheseos in Gymnasio Borgoënsi
dexterrimo.

VIRO Eruditionis laude Clarissimo,
Dn. HERMANNO ROSS,
LECTORI Scholæ hujus Cathedralis
maxime incluto.

VIRO Plurimum Reverendo & Præclarissimo,
Dn. Mag. HENRICO FLEGE,
PASTORI in Kimito integerrimo,
optimo.

Clarissimo VIRO,
SALINIO,
clesiæ Aboënsis Fennicæ vigilantissimo.
& FAUTORIBUS
ætatem prosequendis.

*non ultimum sibi vendicat locum grati animi officium. Est
æquitati naturali quam maxime consentaneum. Huic obli-
sentem arripio occasionem, & primitias hujus ingenii, Vo-
hoc meritis in me Vestris ex asse non respondere; intentio-
ta, id enim supra vires est collocatum, sed tantum ma-
sonaminis, fronte serena! Meum e contrario erit, Divi-
mitatem Vobis animum apprecari.*

VESTRORUM

observantissimus,
RENNERUS.

VIRO

Plurimum Reverendo atque Clarissimo,

Dn. ERICO SYLVIN,

PASTORI Sæckjertvensium meritissimo,

Consobrino ut dilectissimo, ita Benefactori, quem singulari prosequamur honore, dignissimo.

Illuxit tandem dies jam diu desideratus; illuxit dies, quo
Tua, Vir Plurimum Reverende, in nos merita,
Tua in nos collata publice depraedicare licet beneficia. Fue-
re, quae nobis inde a pueritia exhibere voluisti, benivolentiae
specimina non pauca, eaque non vulgaria. Tu enim
Is es, qui primas nos docuisti literis, cujusque sub auspicio
fundamenta studiorum, quibus maturiora superstruenda, ja-
cere nobis contigit. Tu es, qui nos fortunae adversae vi-
ctas duros manus exhortationibus plus semel erexisti, &
ad pugnam strenue continuandam excitasti; Tu denique,
supellectilem nostram non simplici vice augere, idque saepe
Tuo Ipsius cum incommodo, baud es gravatus. Quan-
tum igitur Tibi debeamus, Oedipo non opus est conjectore.
Interim quum nos officio impares deprehendamus nostro; ten-
tamen hoc quaecumque in grati animi indicium cum omni-
genae felicitatis voto Tibi oblatum volumus, quod solito
ut excipias adfectu, certo certius speramus, confidimus.

Nominis Tui Plurimum Reverendi

obstrictissimus cultor

MATTHIAS RENNERUS.

Q. B. V!

§. I.

Et illud plerumque mortalium vitium, ut media raro incedant via; quin potius alteri extremorum adherere ament. Factum hoc in primis est circa usum, rationis in Theologia (*), quem nimis extenuare aliqui, imo illam ceu maxime perniciosam penitus proscriptam ex Christianorum coetu voluerunt (**); alii ex aduerso plus eidem, quam par erat, tribuerunt (***) .

(*) Media illa, quam hic cum sanioribus omnibus commendamus & calcamus, via, est, ut agnoscat ratio & philosophia pro insigni DEI dono, utpote quæ ab ipso veritatis & sapientiæ elogio ornatur. Rom. I. 18, 19. I. Cor. II: 5, 6. Pro adminiculo quoque & instrumento interpretandi Sacram Scripturam. Non vero pro regula ac norma, ad quam inde erutarum sententiarum exigatur veritas.

(**) Transimus illos, qui extra ecclesiæ pmoeria degunt, quales sunt *Judæi*, apud quos Græcorum

rum inprimis philosophia adeo viluit, ut sub eadem maledictione consociarent hæc duo: *Maledictus sit ille, qui alit porcos, & maledictus sit ille, qui filium suum docet sapientiam Græcam.* *Bava kama*, fol. 82. 2. Vid. *Lightfooti horae Hebr. & Talmud.* ad 1. Cor. II: 6. Multi quoque in ecclesia & olim & recentius alto supercilio philosophiam contemserunt. *Patrum & veterum ecclesiæ doctorum* varii, quamvis eam in totum improbandam non censerent, inclementius tamen de illa tulerunt judicium; subornari nimirum ejus opè hæreses, illasque animari philosophorum ingenio, quos ideo hæreticorum patriarchas aliquando salutant. Barbaro *Scholasticorum* ævo fuerunt, qui adeo ad Græcas literas & *Aristotelis* philosophiam nausearent, ut hujus libros a nemine alio, quam ab Antichristo, legendos & intelligendos crederent. Conf. *Morbosii polybist. liter.* libr. I. c. II: n. 10. Theologi etiam mystici philosophiam subinde elevabant, utpote quam rixas tantum alere, & inanium speculationum esse matrem, nihil vero plane ad usum conferre, judicabant. Recentiori ætate multos numerare possemus philosophiæ adversarios, eosque vel theosophos, novos prophetas, Anabaptistas, Enthusiastas, qui eam terrenam, ethnicam, diabolicam, & impuram Jesabel, appellarunt; vel qui mitius de illa locuti, usum tamen ejus, inprimis in Theologia, plane tollere aggressi sunt. Sed hos brevitatis studio recensere nunc non licet.

(***) Alii, hanc Charybdin vitare volentes, in Scyllam inciderunt, & nimium philosophiæ adjudicarunt pretium; adeo ut diviniore etiam literas eidem subjiciant, eam magistram quasi Theologiæ constituent, & ipsa religionis nostræ mysteria esse rationi pervia contendant. Fuere, qui philosophiam gentiliam, inprimis Platoniam,
conve-

convenire cum Theologia Christiana, & instituta comparatione, conciliari posse perhibuerunt. Ita in *Platonis* scriptis profundissimum Trinitatis Mysterium se invenire credunt. Cumque idem in *Alcibiade* hoc asserat, *expectandum esse, donec ab aliquo discatur, quemadmodum ad DEOS atque ad homines habere se deceat; & alibi: Deorum filiis esse credendum, quanquam nec signis utantur, nec ullis necessariis demonstrationibus; neque Servatorem venturum, neque necessitatem fidei ad salutem illum ignorasse, inde arguunt.* Medii ævi doctores scholasticos eousque progressos fuisse, ut sacra dogmata ad leges scholæ philosophicæ exigent atque dijudicarent, nemo ignorat; aut Socinianos Calvinianosque, & rationalistarum hodiernam farraginem, in eodem ægotare valetudinario, ut rationem plus, quam licitum est, extollant. Neque enim nostro, quo vivimus, ævo, omnes denati, qui, felicitati ingenii nimium indulgentes, eorum, de quibus ratio sibi relicta vix somnare quidem valet, non possibilitatem modo, verum necessariam etiam actualitatem, ex hujus Egeriæ armamentario sumtis argumentis, non probabiliter, sed apodictice evidum ire audeant. Comprobant hoc ipsum recentiorum Philosophorum illi, qui ex ratione sibi demonstrandum sumserunt, Deum non potuisse non genus humanum, per lapsum infelix factum, pristina restituere felicitati, h. e. Mediatorem Eundem mortalibus necessario dedisse; quique insuper Mediatoris hujus requisita rationem perspicere posse docent. Quo vero ex fundamento, quaque cum certitudine hoc ab illis fiat, pro instituti ratione paucis erimus exposituri.

Prius vero, quam ad nodum hunc multis difficultatibus involutum extricandum, summa temporis angustia constricti, nosmet accingimus, Tuam, I. b. expetimus benignitatem mitioremque censuram.

§. II.

Notum supponimus esse omnibus, qui vel tantillum literis operam dederunt, & levis-
simis hinc attentionem adhibuerint, quid per
rationem, quid per *Mediatorem* intellectum,
velimus. Id autem primo agunt hi philosophi,
ut necessitatem Mediatoris esse rationi cogni-
tam evincant. Est vero *necessarium* (*), *cujus*
oppositum infert contradictionem, vel, ut alii lo-
qui amant, *quod unico modo est determinabile*.

§. III.

(*) Est hoc vel ejusmodi, ut contrarium in se & sua natura repugnet, id quod absolute & simpliciter necessarium dici sivevit. Vel quod in se est contingens, posita vero certa aliqua conditione, aliter esse non potest. E. g. Sol: in meridie splendente, necessario lux & calor cum Planeticolis communicantur. Hæc species necessarii alioquin audit hypothetica, quæ pro diverso conditionum genere diverso accipitur modo. Vel enim oritur ex conditione antecedente, quæ duplici se habet ratione, aut influxive, aut minus; vel consequente, quo pertinet tritum illud: Factum infectum fieri nequit, vel etiam concomitante, quo modo omnia præsentia dici possunt necessaria. Non illam, puta necessitatem absolutam, sed hanc, scilicet hypotheticam, eamque ex conditione influxive antecedente ortam, arripiunt, qui DEUM necessario genus humanum sibi reconciliaffe ex ratione demonstrare se posse non desperant.

§. III.

Conditio, sub qua cognitionem necessitatis Mediatoris rationi adsertum ire solent hi philotophi, & ad quam, tanquam sacram contugiunt ancoram, *Bonitas est Divina*. Contendunt nimirum, hominem a summo Numine eum in finem, ut æternum felix esset, creatum; adeoque in statu integro ab initio, percipiente idem ratione, positum fuisse urgent, inde vero propria culpa lapsum. Jam cum idem suo Marte suisque viribus nihil, quam quod DEO displiceat, facere se posse, adeoque æternum, infelicem futurum, videat; non potest non, inquirunt, DEUS, salva Bonitate sua, homini, qui rem ipsius penes se agat, h. e. Mediatorem concedere. Cujus vero hæc sint roboris, agite, ex promisso penitus rimemur (*).

(*) Ne sinistra aliqua subeat judicia opella hæc nostra, bina in antecessum & generaliter monenda ducimus. Primo, illam neutiquam eo tendere, ut conditionem omnem pædagogicam, qua ex miseriæ suæ, viribus propriis non tollendæ, conscientia, ad revelationem quaerendam alliciatur, a ratione sibi relicta abjudicet. Non enim tollitur illa pædagogia, dum eo adigitur ratio, ut tenebras suas circa conveniens cum DEO reconciliationis medium fateri cogatur. Deinde quam longissime

a nobis abesse jubemus, ut pugnam aliquam veram inter rationis principia & diviniorem scripturam comminiscamur. Id saltim ostendimus, sublimi huic negotio, de quo agitur, capiendo non sufficere rationis vires, sed illam potius heic variis involvi perplexitatibus, & difficultatibus necere, quas ipsa solvere nequit; quæ tamen, accedente divina revelatione, tolluntur, & nullam inter hanc & rationem dari contradictionem, manifesto patet. Possunt etiam tum dogmatibus revelatione patefactis præmissa & principia evolvi; sed an ideo hæc, ubi conclusio ipsa est theologica, rationi sint tribuenda, ceu volunt novaturientes, id quidem aliis judicandum relinquimus.

S. IV.

Rationem sibi relictam perspicere posse primum felicitatis statum, in primis quod ad formam (*), hominemque propria inde excidisse culpa, qui docent, veritatem tritissimi hujus: *Bonum est natare, dum alter erigit & sustinet caput*, testari nobis videntur (**).

(*) Hanc rem ejus plane esse indolis, ut demonstrationem respuat, quilibet videt. Est enim ex ordine contingentium, quorum nullus a natura nexus necessarius, seu res facti, quæ solis nititur testimoniis; ea vero extra scripturam nulla sunt.

(**) Loricæ instar nobis opponunt scripta gentium, in quibus varia contendunt dari, quæ statum hominis primum concernunt. Ast contendunt tantum, non

vero

vero probant. Non enim sufficit, quod una alterave fabula eo trahi possit, quum dubium adhuc, utrum Poëtarum, quos præcipue a suis stare partibus existimant, sententiæ cum interpretationibus Criticorum conveniant, maneat. Sed largiamur, inveniri talia apud profanos veteres. Non extant hæc in scriptis gentilium quæ talium, sed vel per traditionem oralem inde a Noacho in posteros ipsius propagata sunt, vel etiam ex consuetudine cum Judæis, hæc didicerunt. Quod si argumentum exinde, quod in scriptis gentilium interdum legantur ea, quæ statum forte primum tangunt, peti posset ad evincendam ejus notitiam rationi, multa omnino, quæ nemo facile ex ratione probanda sibi sumferit, pari certitudine ex scriptis eorum eruere possemus; e. g. lapsum satanæ; quod serpens fuerit medium seductionis Hevæ; Sacrificiorum necessitatem; Sabbathum septima die celebrandum, cetera. De his itaque egregie judicat *Augustinus Lib. II. de doctrina Christiana: Philosophi gentiles, si quæ forte vera & fidei nostræ accommoda dixerunt, ab eis, tanquam injustis possessoribus, in usum nostrum sunt vindicanda; sicut Egyptii populo exeunti vestem vasæque aurea & argentea, quibus non bene utebantur, præcepto DEI commodabant.* Quid vero dicendum de corruptionis sponte contractæ sensu, quem tanto urgent opere omnibus notum? Pro judicio sensuum venditant causas ipsas ex Scriptura notas. En artificium non vulgare! Quin penes se quisque deprehendat inclinationes pravæ, tarditatem ad bonum, facilitatem ad mala, non negamus; sed quæ sit ratio formalis status hujus corrupti, quæ causa realis corruptionis naturæ, nemo ex ratione perspicere valet; quare non ulterius progreditur, quam ut animadvertat, mutationem aliquam factam in homine esse,

se,

se, ceu judicat *Walubius Lex. Phil. p. 892.* Quomodo per lapsum habitus malus ortus sit, isque hereditarius, illiusque corruptionis profunditatem, vel, verbo uno, peccatum originale, ignorat ratio. Fatemur quidem, esse gentilium documenta, quæ de illo loqui videntur, utpote illud *Pythagoræ*, in *carmin. aur. v. 59, 60.*

Λυγρή γὰρ συνοπαδὸς ἔρις βλάπτειτα λέληθε,
Σύμφυτον, ἢ ἔδ' εἰ προσάγειν, εἰκόνα δὲ Φεύγειν.

Ubi malum hoc non *σύμφυτον* modo vocat, sed etiam *συνοπαδόν*, adeo ut Paulum imitari videri posset, cui *παρακείμειον* dicitur. *Rom. VII. 21.* Sed redeunt tamen omnia eo, vidisse eos naturæ humanæ proclivitatem ad mala, causam vero & mali interiorē indolem ignorasse. Hinc nuper citatus *Augustinus*, cum Ciceronem induxisset dicentem: *Hominem non ut a matre, sed ut a noverca natura editum esse in vitam, corpore nudo, fragili & infirmo; animo anxio ad molestias, humili ad timores, molli ad labores, prono ad libidines; mox subjungit: Non hoc auctor iste male viventium moribus aicit effectum, sed naturam potius accusavit. Latebat enim eum, cur esset grave jugum super filios Adam, quia sacris literis non eruditus ignorabat originale peccatum.* Cum itaque morbi sui vim ignoret ratio, qui poterit medicinam ad illum tollendum sufficientem perspicere? Philosophos vero caruisse distincta corruptionis hujus notitia, vel ex diversitate opinionum de origine mali patet. *Superba igitur est, merito exclamat Reussius, illa, quæ quod suum non est, sibi tribuit, ratio! non vult ancillari, sed regnare.*

§. V.

ELuso, quo utuntur dissentientes a nobis telo
primo,

primo, alterum ordine retorqueamus, necesse
 est, quo pateat facilior ad summam propositi
 via. Contendunt, neminem dari mortalium,
 qui non sponte confiteatur, saltem ope rationis
 videre possit, leges naturales vario a se viola-
 ras esse modo; unde non possunt non pœnis,
 ex conditione læsi æstimandis, h. e. infinitis,
 esse obnoxii. Quibus si liberandi erunt, satis-
 factio quoque infinita præstanda. Quod re ipsa
 mortalium omnes iræ divinæ sint subjecti, quam-
 diu nulla præstita fuerit satisfactio, non
 largimur solum, verum contendimus etiam,
 Interim rationem sibi relictam ad talem, qua-
 lem ipsi urgent, hujus rei notitiam pertingere
 posse, non faciles concedimus. Quid enim
 obstitisset, si ita res esset comparata, quo minus
 veritas hæc priscis temporibus acumini morta-
 lium fuisset pervia, cuius tamen ne vestigia
 quidem in antiquiorum scriptis comparent (*).
 Nec mirandum, quod rationem hæc lateant;
 ignota enim ei, præter alia, indoles intimior &
 origo mali. Unde se excusatum censet homo
 (**), saltem non felicitate privandum omni
 judicat (***)

(*) Proficuum his philosophiis esse potest D. M. *Clementii* consilium: *Ciceronis tres de natura Deorum libros in manus sumamus; tum enim ex collatione illorum, et nostra doctrina, evidentissime cognoscemus, quanta gentilium, etiam sapientissimorum, tenebrae de Deo fuerint, & quanta lux divina gratia per verbum revelatum sit nobis communicata, quantas Deo debeamus grates.*

(**) Qvi hoc ipsum negant, probent si valeant, rationem unquam postulasse ad felicitatem virtutem omnibus numeris perfectam. Veremur autem ne fateri cogantur, omnes a natura ita comparatos, ut cogitent id ipsum, quod barbaro continetur versu: *Ultra posse viri non vult Deus ulla requiri.* Ad doctrinam de virtute Stoicorum si quis provocaverit, ad *Ciceronem* eum ablegamus, qvi Philosophandi genus illud sensui quoque repugnare dixit.

(***) Potius eo propendere videtur ratio, ut quæ contra legem naturæ facta fuerint, vel levia esse peccata, vel graviora delicta, asserat, & utriusque generi, pro diversa indole sua, diversas quoque poenas constitutas credat. Propter minora peccata non in adeo magnum poenæ reatum quem incidere posse; tanto minus, cum ex necessitate naturæ hæc se fecisse existimet. Quod ad graviora attinet, ita natura corrupti sumus mortales, ut vel atrocissima etiam delicta, quamdiu nobis relicti sumus, sub infirmitatis pallio tegamus, nec non a parente terrestri absq; satisfactione filiis remittente ad DEUM concludamus. Adeoque si vel maxime poenam se manere credat homo naturalis, non tamen omni se exuendum felicitate facile persuaderi sibi patitur. Hoc qui inficias ire fatagit, suam sibi experientiam reclamantem necesse est animadvertat. Hinc *Oporinus*: *Quis credat, homini per vires suas ita innotescere peccati scditatem, ut illud sempiterno reatu scditum sibi persuadeat?* *Tract. de adesta Ignor. p. 79. & Lutherus: Absurdum manet (ratione iudice)*

dicere) ut DEUS ille iustus & bonus exigat (a liber. arbit.) impossibilia, & cum homo [lib. arb.] non possit velle bonum, necessarioque peccato seruiat, tamen imputet ei, Haec dictabit ratio non esse boni & clementis DEI. Superant nimio captum illius, nec captivare sese potest, ut credat bonum esse DEUM, qui talia faciat & iudicet, sed palpare, videre & comprehendere vult, quomodo sit bonus & non crudelis. Comprenderet vero tum, quando sic de DEO diceretur: Neminem damnat, sed omnium miseretur. *Libr. de libero Arbitr. c. 145. p. 213.*

§. VI.

CApit rei ut jam aggrediamur, instituti exigit ratio. Quia bonitas Deo competat, praeter atheum nemo dubitat, saltem dubitare nemo debet. Sapientiam vero, & Sanctitatem, quae omnem excludit imperfectionem, qui Ens infinitum Eundem agnoscunt, Eidem simul tribuant, oportet. Admissis his attributis, Iustitia DEO denegari non potest. Vi enim Bonitatis suae creaturis pro receptivitate illarum perfectiones conferre quidem satagit summum Numen; at quia ob Sanctitatem nihil potest velle, quod Perfectiones infringat suas; patet, idem Numen altissimum, suum cuique tribuendo, Bonitatem perfectissima administrare Sapientia, & servare voluntatis constantiam, agendi id, quod rectum est, h.

e. quod cum ejus essentia & perfectionibus necessariam infert congruentiam. Hoc autem quum sit justum esse, apparet asserti veritas (*).

(*) Cum justitia hac divina, quæ suum cuique tribuit, vix conciliare poterit ratio revelatione destituta translationem reatus & pœnæ in Mediatorem, si ad illum cogitata sua attollere posset. Hinc ipse *Schubertus*, quamvis inter rationis admiratores haud postremus, fateri tamen cogitur, rationi manere impervium, utrum sapientiæ divinæ convenientius sit, homines ipsos pœna plectere, vel Mediatorem illis decernere; latere etiam eandem, an sit persona, muneri huic idonea, possibilis. *Ueberzeugender beweis, daß die Christliche Religion die wahre sey.* S. S. 310. 311.

§. VII.

Posita Justitia Divina, consequitur, ut non possit eodem modo se gerere adversus illos, qui bene agunt, h. e. legi & voluntati ejus conformiter vivunt; & qui malo operam navant, i. e. voluntati ipsius adversa committunt. Si enim indifferenter actiones hominum qualescunque respiceret, & Sapientia ipsius excluderetur, & Sanctitas voluntatis, qua omne bonum appetit & omne malum averlatur, jacturam faceret. Exercet ergo DEUS Bonitatem, si fuerit ratio sufficiens bona creaturis conferendi; sin vero minus, exercitium

ercitium Bonitatis suspendit. Jam vero nulla a parte nostri adest ratio, DEUM ad Bonitatis exercitium permovens (*); ergo neque injustitiæ accusandus, si suæ miseræ æternum relinquat mortales.

(*). De industria diximus: *a parte nostri*. Nam ignotum omnino rationi, utrum DEO reservata sit ratio aliqua, qua motus hominis miseretur. Cognovit DEUS ab æterno, h. e. prius, quam ulla extitit creatura, totum universi hujus nexum futurum, vidit consequenter hominem in tempore creandum a se defecturum; nihilominus eundem creavit, & licet lapsum illius impedire potuisset, eundem tamen permisit. Si igitur Bonitas Divina, ut hoc ipsum præveniret, obligata non fuerit, unde quæso! ex post facto eidem obligationem impositam, ut genus humanum in devia a recto tramite aberrans per Mediatorem pristina restitueret felicitati, concludet ratio? Mors temporalis & æterna infecuta est transgressionem legis Paradisiacæ, id quod nos ex oraculis sacris notum supponimus; illa cum suis prodromis salva Numinis Bonitate etiamnum nos manet; de hac cur non idem dicendum, quod scilicet absque jactura Justitiæ & Bonitatis Divinae eandem quoque homo sustinere potuisset? Sicut nulla DEO injuncta fuit obligatio atque necessitas, nos cum majoribus nostris a semita vitæ dilapsos, præ ceteris gentibus, quæ hodiernum in tenebris versantur, mediante revelatione, revocandi; ita neque injustum eum, nisi quis perditè improbus, dixerit, si aut nunquam viam hanc nobis monstrasset, aut in pristinum nos dejici pateretur statum ethnicismi. Quod autem de nobis in specie valet, idem de toto

toto genere humano valere facile quisque videt. Et quod de necessitate revelationis dici potest, ad necessitatem Mediatoris non male applicari nemo negabit; quia eodem fere res redit.

§. VIII.

A St dicunt adversarii: Bonitas DEI est summa. Concedimus hoc ipsum; contendimus vero juxta, Sapientiam quoq; esse summam, quæ Bonitatem ejus in omni casu administrat, & justitiam perfectissimam, quæ effectus utriusq; reddit determinatos (*). Hinc, quid sit contentaneum Sapientiæ & Bonitati Divinæ, & quousque placeat iisdem, in regimine rerum humanarum, progredi, non facile pervidere, nedum certo determinare valet aliqua vis ingenii humani (**). Arrogans itaq; nimis illud esse intellectus finiti tentamen nemo non videt, dum DEUM ad suum captum in Bonitate & Sapientia exercenda adigere, ejusque jura Majestatica invadere & violare conatur (***) .

(*) Effectus Bonitatis & Sapientiæ Divinæ determinari diximus; non eo sensu, quasi limitibus circumscriberentur hæc ipsa DEI attributa; repugnat enim id eorum infinitudini. Sed ita, ut majori se non exferat gradu Bonitas, quam unaquæque creaturarum pro Sapientia Divina suæque ipsius receptivitate capere potest.

(**) Percipit quidem ratio, quod DEUS, quatenus
volun-

voluntate gaudet perfectissima, omne bonum adpetat pro gradu bonitatis, consequenter quod in suo genere optimum est, maxime; ast non eadem facilitate perspiciat ratio humana, quodnam sit optimum. Posito, quod interdum in singularibus cognoscat, quodnam ceteris praeferendum; nexum tamen totalium ne unicum quidem perfecte novisse ipsi datum est, ne dum, quis omnium optimus sit, videre. Evenit illud sapius, ut nexus aliquis absolute spectatus, videatur optimus, respectivo vero consideratus talis non sit. In respectu tamen ad reliqua omnia in nexu judicandum est totali. Quamdiu igitur ratio sibi relicta nexum hunc, restitutionem scilicet generis humani cum suis consequentiis a priori optimum esse apodictice probare nequit, tamdiu aequae parum necessitas Mediatoris ab eadem perspici potest, quam valet proletarius quis, ex bonitate & clementia Imperatoris alieujus prudentis, monstrare, id necessario fore, ut per Intercessorem series quaedam malefactorum, capitis damnatorum, poenis liberetur suis, licet nexum ipsum rei illius publicae plane ignoret, rationesque Imperatori reservatas nesciat. Idem hoc innuit *Ribovius*, dum dicit: Wir können nunmehr, da wir es aus der Offenbarung wissen, daß Gott der Menschen Seligkeit befördern wolle, wohl schließen, daß dieses Gott an sich d. g. sey: Allein wenn wirs nicht daher wüßten, könnten wir nicht die folge aus den Göttlichen Eigenschaften mit gewißheit ziehen, daß darum es geschehen müsse. Grundl. Beweis, daß die geoffenbahrte Religion nicht könne aus der vernunft erwiesen werden, S. 74. *confr. Schuberri Philos. Pract. c. II. p. 38.*

(***) Non negamus, posse nos ex ratione quid de attributis quibusdam Divinis in conceptu eorum generali differere, quidque ipsis conveniens sit, judicare; cum vero

ad specialiora fit transitus, cacos nos confiteamur, necesse est. Decet hoc ipsum nos ceu Christianos eo magis, cum & gentiles olim docuerint, *nunquam nos percundiores esse debere, quam cum de DEO agitur, ne quid temere, imprudenter aut ignoranter adfirmemus.* Probavit hoc suo exemplo *Euclias*, dum a quodam interrogatus de specialioribus, quæ DEO quoad essentiam & attributa competere, respondit: *De his nihil dicere possum; id tantum scio, quod DEUS irascatur hominibus curiosis, quales tu & tui similes, qui scire vultis arcana.*

S. IX.

Sed non in eo subsistit horum philosophorum perspicacia, ut solam Mediatoris necessitatem rationi sibi relictae cognitam opinentur; verum, insuper, quodnam & quale sit medium reconciliationis nostræ cum DEO, eam investigare & determinare posse docent, & ipsam Servatoris DEI incarnationem, mysterium illud, teste Apostolo, *ὁμολογημένως μίχα*, perspicere. Ita vero rationes subducunt: Cum impunita peccata hominum, quorum tamen misereri vult, dimittere nequeat DEUS, adesse unicum medium, ut nimirum illis substituatur vicarius, qui illorum loco pœnas patiatur, & legi perfectam obedientiam agendo præstet. Hujus hæc volunt esse requisita: ut ipse & a peccato & ab obligatione

legis

legis sit immunis, utque polleat intellectu infinito; unde arguunt, solum DEUM posse esse hominum vicarium (*). Sed cum Sanctitate DEI plane sit indignum, quatenus DEUS est, pro auctore peccatorum haberi velle, debere Mediatorem assumere naturam finitam & passibilem, & quidem convenientissime humanam (**).

(*) Possidet quidem DEUS ista requisita summo in gradu; sed quod vicarius hominum fieri voluerit, aut velle potuerit, & peccata hominum sibi imputari passus sit, id ratio sibi relicta non videt; sed potius iudicat, ejusmodi imputationem, quæ involvit declarationem pro auctore facti vel peccati, Sanctitati divinæ, excludenti omnem imperfectionem, penitus repugnare. Et si vel unitus fuerit naturæ finitæ vel humanæ, quarum tamen diversissimarum essentiarum unio longissime transcendit omnia rationis cogitata, suppositum tamen illud retinere concipitur perfectiones, quibus ante unionem erat præditum, & in illis sanctitatem immensam. Hinc character ille, qui DEO ob sanctitatem iudicabatur indignus, ut pro auctore peccatorum haberi voluerit, etiam vicario, ex divina & humana natura composito, manebit, iudice ratione, indignus. Porro quis sanæ mentis contendere audebit, rationis decempeda posse cognosci, mundi peccata potuisse DEO imputari, illæsa illius sanctitate; illum pœnas subiisse infinitas, salva beatitudine; eundem reum comparuisse, non deposito iudicis officio? Nec ratio satisfactionem a vicario, qui DEUS esset, præstandam concipere potest, nisi ponat unum in divinitate, cui satisfactio erit exhibenda,

alterum, eam exhibentem. Ast quomodo hinc ratio, pluralitatem personarum divinarum ignorans, se extricabit?

(**) Circa hoc ipsum tantum monemus, vix & ne vix quidem solius rationis vires eo ascendere, ut certo adferere valeat, poenas hominum DEO immorigerorum animabus corporibus suis unitis esse infligendas. Illas parcius infligi in hac vitæ scena, mala sæpe bonis, malis bona hic evenire, perspicimus, adeoque plenario justitiæ divinæ exercitio in alia vita futurum locum. Et huic fini videtur sola perennitas animæ, quæ peccati fedes est, ex rationis judicio, sufficere, in primis cum resurrectionem corporum certo futuram ipsa demonstrare non valeat. Nonne vero inde concludet, audiens hæc philosophemata, suffecisse ad Mediatoris munus, ut animæ humanæ, non vero simul corporis, naturam finitam induisset. Ostendunt omnia, quam parum, imo quam nihil valeat ratio in indagando & determinando hoc Mysterio.

§. X.

ITa personam ipsam Mediatoris investigare, & modum insuper, quo ad communionem beneficiorum per Eundem acquisite, perveniendum, ex rationis principiis declarare velle, est non hominem modo integrum (*), verum angelos etiam superare cupere (**); Theologiam & Philosophiam confundere (***) ; Naturalismi speciem novam, saltem indirecte, commendatum ire (*); Scripturam Sacram si non rejiciendam, tamen Philosophiæ huic ultra modum sublimi proponen-

ponendam judicare (**). Adeoque viri cujusdam celeb. querelæ olim effusæ jam repetendæ causam subministrant hæc conamina justissimam (***) .

(*) In statu primævo eodemque felici, cujus nobis ex revelatione notitia, nec mysteria penetrare potuit communis omnium nostrum parentis ratio. Qui itaque fieri potest, ut in statu, qui nunc est, summæ imperfectionis, summæ ignorantia, plura pervestigare quis possit; nisi eundem aut re superet vera, quod tamen vix credibile, aut aliunde instructus superasse videri velit?

(**) Quod & Angeli hujus reparationis modi notitiam habuerint nullam, ex sacra clarum est pagina. Meminimus hic verborum Oporini in Tract. supra citato allatorum, p. 84. 85. & 89. *Quis ostendat, Christum non potuisse Θεάγγελον esse, & sic genus humanum redimere voluisse? Quis dixerit, Θεάνθρωπον ob principia rationis debuisse redemptionem peragere? An a convenientia ad actum valet consequentia? An Christus naturaliter est notus. item b. Lutheri Libr. cit. p. 192. Quomodo ratio cogitaret necessariam esse fidem in Jesum Filium DEI & hominis, cum nec hodie capiat, nec credere (per se) possit, etsi tota creatura clamaret, esse aliquam Personam, quæ simul DEUS & homo sit? Sed magis offenditur tali sermone. Caveant ergo, qui hodie præ ceteris sacuti videri volunt, ne in ipsos quadret, quod extat penes Walcbium: (Lex. Philos. p. 311.) Vis veritates manifestare, & incidis in errores; vis acumen ingenii ostendere, & specimen tamen humanæ infirmitatis declaras.*

(***) Differunt in eo Theologia & Philosophia, quod naturalia media imperfectionis qualitercunque sub-

levandæ & emendandæ suppeditet hæc; illa vero perfecta supernaturalia, quæ posteriora ratio non magis scire potest, quam novit illa a priori, *Lutherum* Heroa aliquando depravatæ religionis fore Reformatorem, & ejusdem orthodoxi DEUM colendi modi in Germania depressi Vindicem futurum Magnum Illum GUSTAVUM ADOLPHUM.

Si verum illud, uti omnino verissimum, quod Theologia revelata, demtis Mysteriis, nil nisi Theologia Naturalis evadat; quis non videt, limites migrare & utramque confundere scientiam omnem illum, qui mysteria penetrare lumine se posse jactat naturali. Concludimus ergo cum *Buddeo*: *De hoc mysterio, nimirum incarnationis, ex revelatione divina certiores facti, merito inde colligimus, summam Numinis esse Φιλάνθρωπιαν, & hanc DEUM vel maxime decere. Ipsam vero incarnationem Mediatoris, quod aut facta sit, aut fieri debuerit, aut quo modo facta sit, ratio plane ignorat. In Animadvers. in P. Chauvini libr. de Religione nat. c. VII. §. 9.*

(*) Omnis vera Revelatio continere debet ea, quæ per naturam nota non sunt. Est enim complexus Mysteriorum, quæ supra vires nostras posita esse concedent ornnes. Jam vero, si ratio Philosophorum novaturientium, quæ continet revelatio, novit; sequitur, aut nostram, quam habemus a DEO immediate revelatam salutis consequendæ viam, non esse veram & perfectam; aut religionem naturalem pari cum revelata ambulare passu. Ast ut impium est prius, ita falsum posterius; interim ut diximus, ex doctrina illorum illud sequitur.

(**) *Si ratio talia cognoscat, relinquatur tractatio Sacri Codicis, ut minus necessaria. Tum exulabunt operationes DEI immediatæ, atque ideo nec Sacra Oracula, nec Mysterio-*

steriorum revelatio ex ullo immediato & speciali concursu pendere ac proficisci poterunt; inquit Reussius.

(***) Conqueritur ille, quod suo ævo apud Christianos Mysterium Trinitatis in Scholis Metaphysicis tractari cœptum fuerit, disputari Philosophice de unitate Personæ in Christo; de Filii DEI ex patre nativitate; de processione Spiritus Sancti, aliisque Mysteriis divinis, omnem captum humanum longissime exsuperantibus. Quæ omnia non possunt non Summam DEI lædere Majestatem,

*Cui. Soli. Tamen. Tribuenda.
 Laus. Honor. Et. Gloria.
 In. Secula. Nunquam.
 Terminanda.*

Då Herr AUCTOREN utgaaf sit första mycket
berömliga Academiska arbete;

Så härligt ting, en ljuslig sak, thet wis'lig blir och är,
Beständigt Wisdom, Rett och Dygd af hjertat hafwa kär:
Ty den sig härom lägger winn, han all beswårighet
För idelt nöje anse kan, och e' af oro wet.
Han far dock fort, fast lyckan e' uti hans segel blås;
Han hoppas, om han sänkes ned, han åter wedersås;
Han wet hans del är i behåll uti Försonens sann,
Som honom skal i sinom tid förhjelpa til god hamn.
Wid det han således nögder är, och gör hwad han kan,
Och hwad hans sossa fordra månd', han GUD och hwarje Man
Behaglig är; och äfwen skal i rättan tid få se,
At stor belöning wis'rlig månd' Himlen honom te.
Det samma jag nu CHR. min BROR, båd' önska wil och spår,
Som icke fruktlöst låtit gå förbi CHR ungdoms wår;
Fast mera städse tagit til i lärdom, sed och dygd,
Det witna måst' owån, som wån, i Staden och på bygd.
Jag tuga må CHRI nögda mod, och oförtrutenhet,
At med tung börda klättra up för Bergets sliprighet;
Ja, hoppet CHR at komma fram öfwer det wida haf,
Der mången miss sit ankar, tåg, och seglat så i awaf.
Men önska så ock spå en sak hwad görs dertil behof,
Når man som bäst nog tydligt ser deraf et såkert prof?
Lef dershör' säll, Min BROR, lef säll, nu och i allan tid,
Lils J på lefnads awällen CHR undsä'n en ewig frid!

Uttrade således sin wälmening

JONAS FREMLING,

Aboëns.

†

†

†

†

†

†